

HEGEL ve LIBERALİZM

Işıl BAYAR BRAVO*

Özet

Bu yazıda, Hegel'in siyaset felsefesine ilişkin görüşleri ile liberalizm arasındaki ilişki sorunu ele alınmaya çalışılmıştır. Hegel'in görüşlerinin liberalizmi hazırladığını düşünenlerin tersine, onun siyaset felsefesi ve devlet anlayışının aslında liberalizm eleştirisi olduğu savı temellendirilmeye çalışılacaktır. Hegel'in tasarladığı devlette yurttaşlara pek çok hak ve özgürlüğün tanınması liberalizme yol açmış gibi görünse de, onun siyaset felsefesine, devlet ve özgürlük anlayışlarına ilişkin görüşleri, klasik liberalizmin tasarladığı gibi değildir.

Anahtar Sözcükler: *Klasik Liberalizm, Devlet, Özgürlük, Birey, Bireycilik, Siyaset Felsefesi*

* * *

Hegel'in görüşlerinin liberalizmle bağlantısı ya da bağlantısızlığı, eskiden beri tartışılan ve nihai bir sonuca vardırılamayan bir konudur. Bu konuyla ilgili ilk akademik tartışma, Rudolf Haym'ın 1857'de yazdığı *Hegel und seine Zeit* adlı kitabında, Hegel'in siyaset felsefesinin liberalizm karşıtı olduğunu söylemesiyle başlamıştır. Bunu takip eden yıllardan günümüze kadar pek çok filozof, Hegel'in görüşleri için "anti-liberal", "liberal", "otoriter", "totaliter", v.b. sıfatlar kullanmışlardır¹.

Bu yazıda, Hegel'in liberalizmi eleştirdiği savı temellendirilmeye çalışılacaktır. Bunun için önce, liberalizmle genel olarak neyin anlatılmaya çalışıldığını anlamak gerekir. Ben burada kısaca ve ayrıntılara girmeden liberalizmi anlatmayı deneyeceğim: Liberalizm, geleneksel olarak anlaşıldığı biçimiyle bireyin yaşamını, özgürlüğünü, mülkünü devletin korumasıyla ilgilidir. Bu biçimiyle liberalizm, Locke'un andığı *kutsal üçlünün korunması* anlamındadır².

□ Yrd.Doç.Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü.

¹ Paul Franco "Hegel and Liberalism", The Review of Politics, Cambridge University Press, Vol.59 No 4, 1997, s.831.

² A.g.e. s. 836-37.

Geleneksel liberal doktrinin temelinde bireyin egemenliği yatar ve bu olgu liberalizmin ana kuramsal yapısı olan *sözleşmeyi* yansıtır. Toplum sözleşmesinde bireyler, yaşamlarını, özgürlüklerini ve mülklerini korumak için, sivil toplumun içinde yer almayı seçerler. Çünkü bu tür bir organizasyonun içinde olmadıklarında bu sayılanlara, ancak, her an ellerinden gidecek biçimde güvensizce sahiptirler³.

Hegel'in liberalizm eleştirisi, bireycilik ve bireyle ilgili konular üstüne odaklanır. O, liberal bireyciliği, birbiriyle bağlantılı iki bakımdan eleştirir: Bunlardan ilki, liberalizmin, bireylerin yalnızca yaşamlarını, özgürlüklerini ve mülklerini koruma işini devlete bırakmasıdır. Bu bakış, liberalizmin, Locke'un, Montesquieu'nun ve Hume'un dile getirdiği çekirdeğidir diyebiliriz. Bu, daha ileri götürüldüğünde, liberal bireyciliği savunanlarının, devlet ve hükümet örgütlenmelerini tamamen tasfiye etmeyi talep etmeleri anlamına gelecektir. İkincisi, devletin, bireyci ve uzlaşmacı temel üzerine bina edilmesi gerekliliğiyle ilgilidir. Liberal bireyciliğin bu bakış açısının, Hegel, Rousseau'nun siyaset felsefesiyle ve Fransız Devrimi'yle ilgili olduğunu düşünür. Ona göre bireycilik, çoğu zaman liberalizmden çok demokrasiyle ilgilidir. Bununla birlikte Hegel, 'liberalizm'sözcüğünü, Rousseau'nun bireyci bakışıyla bağlantısında açıkça kullanır⁴.

Hegel'in ilk eleştirisinin konusu olan, devletin, bireylerin yalnızca yaşamlarını, özgürlüklerini ve mülklerini korumakla yükümlü olmasını ele alarak başlayalım: Devlet bireylerin sadece amaç ve hedeflerini güvenli bir biçimde koruma görevine hizmet eder. Hegel, bireyle devlet arasındaki bu ilişkiyi anlama biçimini reddeder. Devlet sadece bireyin bireyselliğini tatmin etme aracı değildir. Devlet, daha ziyade, tümelin nesnel olarak cisimleşmiş halidir, ki bu insanlığın en derin özünü ve yazgısını temsil eder⁵. *Philosophy of Right* adlı eserinde Hegel, klasik liberal devletin, sivil toplum noktasından hareketle anlaşılmasını şu biçimde tarif eder: "dışsal devlet, gereklilik devleti"⁶. Hegel, devleti sivil

³ A.g.e. s. 836-37.

⁴ G.W.F Hegel. *The Philosophy of History*. Trans.by J. Sibree, New York, Dover, 1956. s.452.

⁵ A.g.e. s. 836-37.

⁶ Aktaran P.Franco, s. 836-37: G.W.F Hegel. *Elements of the Philosophy of Right*. Trans.by H.B.Nisbet, Cambridge, Cambridge University Press, 1991. par.183.

toplumdan hareketle anlama biçimini red eder ve kendi anlama biçimini şu şekilde anlatır: “devlet, sivil toplumla karıştırılıyorsa ve onun belirleniminin ve görevinin kişisel özgürlüğü ve mülkü korumak olduğu düşünülüyorsa, bireylerin bu türden çıkarlarını gözetmek onun nihai amacı olur. Böylelikle bir devlete üyelik tercihe bağlı kılınmış olur. Ancak, bireyin devletle ilişkisi bu şekilde kurulamaz. Çünkü devlet nesnel tindir ve bir devletin üyesi olmak bireye nesnellliğini, hakikiliğini ve nesnel yaşamını kazandırır. Bu türden bir *birlik*, tek doğru içerik ve amaçtır⁷.

Bu paragraf aslında klasik liberal devlet anlayışının eleştirisidir. Bu liberal anlayışa göre birey, birey olma sıfatıyla en yüksek değerdir. Devletin tek görevi de bireylerin can ve mal güvenliklerini sağlamaktır. Hegel’e göre devlet bu biçimde anlaşılabilir. Devlet daha ziyade insana nesnellliğini ve özünü kazandıran nesnel bir yapıdır. Bu nedenle devleti, bireyle yapılan bir sözleşme temeli üzerine kurulmuş bir yapı olarak algılamak yanlıştır. Sözleşme, bireylerin keyfi ve geçici istekleri ve seçimleriyle ilgili olarak yapılır. Hegel’e göre ise bir devlete üyelik sözleşmeyle kurulmaz. Devlet insanlığın ussal özünü temsil eder. Yani, ona ait olmakla ilgili bir zorunluluk vardır: “Bir devletin içinde yaşamak insanlığın ussal yazgısıdır; ortada bir devlet yoksa, akıl/sağduyu bir devlet inşa etmeyi gerektirir”⁸. Sözleşmeye dayalı liberal devlet modeline karşıt olarak Hegel burada, insanı politik bir hayvan olarak gören Aristotelesçi anlayışa geri döner⁹.

Hegel’in görüşlerinin, klasik liberalizmden bu denli farklı olmasının nedenlerini anlayabilmek için, onun, başka filozoflardan epey farklı olan özgürlük anlayışına bakmak yerinde olur. Gerek Hegel gerekse klasik liberalizm için devlet, insanın özgürlüğünü arttırmak için vardır. Ancak Hegel’e göre, klasik liberalizmde, insanların “gelip geçici istekleri”ni gerçekleştirme alanlarının çoğaltılması ve korunması olarak anlaşılan özgürlük, sahici özgürlük değildir. Çünkü *gelip geçici istekler* alanı, doğal içgüdülerimiz ve yönelimlerimizle oluşur ve bunlar *istemenin genel formu* olamaz. Hegel’in “ussal isteme” dediği sahici özgür isteme, tümel, özgür ve kendi için olmalıdır¹⁰. Bu bakımlardan

⁷ a.g.e., par 258R.

⁸ Aktaran P.Franco, s.838: a.g.e., par 75A.

⁹ Paul Franco “Hegel and Liberalism”, The Review of Politics, Cambridge University Press, Vol.59 No 4, 1997, s.838.

¹⁰ A.g.e. 839.

yasayla ve devletle bağlantılandırılır. Özgürlüğü çıkarlarımızın ve bireyselliğimizin tatmin aracı olarak algılamadığımız sürece, yasa ve devlet özgürlüğümüzü kısıtlamaz, daha ziyade ussal özgürlüğümüzü tam olarak gerçekleştirmemizi sağlar¹¹.

Hegel'in bu görüşleri, onun totaliter olduğu yollu eleştirilere maruz kalmasına yol açmıştır. Örneğin Isaiah Berlin, Hegel'in özgürlük anlayışının siyaset alanında uygulanmasının, otoriteryanizm ve totaliteryanizme yol açacağını söyleyerek onu eleştirmiştir¹². Ancak Hegel'in devlet tasarımı, çeşitliliği ve farklı olanı içinde barındırır: "her öznenin, özneliğini tatmin etme hakkı" vardır¹³. Hegel'in özgürlük idesi, uyuşumsuz ya da liberal bir özellik taşımaz, ama bu onun görüşünün totaliter olduğu anlamına da gelmez¹⁴.

Hegel'in klasik liberal bireyciliğin devletle ilgili tasarımına duyduğu antipati sonucu dile getirdiği bu görüşler, onun siyaset felsefesinin ana öğelerini oluşturur. Ona göre devletin belirlenimi, sanıldığı gibi, yaşamın, mülkiyetin, kişisel özgürlüğün güvenliği ve korunmasıyla ilgili değildir. Toplum, bireylerin gereksinimlerini karşılamak için kurulmuştur, birey çıkarı gereği, varlığını sürdürebilmek için böyle bir oluşuma katılır. Ama devlet sözkonusu olduğunda, bireyleri bir araya getiren sonul amaç, bireylerin bu tür çıkarları değildir¹⁵.

O halde Hegel'e göre devlet, klasik liberal bireyciliğin tasarladığı gibi sadece bireylerin yaşamlarını, mülklerini ve özgürlüklerini korumakla yükümlü ve bireyden ayrı veya bireyin karşısında yer alan bir örgütlenme değildir, bilakis gücünü ve nesnellliğini bireyden alan, bireyle bir ve bütün olan bir örgütlenmedir. Birey, nesnellliğini ve etik yaşamını devlet aracılığıyla edinir. Devlet, kendini ve yasalarını bireylerden oluşan halka hakim olan ilkeden türetir.

¹¹ A.g.e., par 15.

¹² Aktaran P.Franco, s.840: Isaiah Berlin, "Two Concepts of Liberty", *Four Essays on Liberty* içinde. Oxford, Oxford University Press, 1969. s.145.

¹³ Aktaran P.Franco, s.840: G.W.F Hegel. *Elements of the Philosophy of Right*. Trans.by H.B.Nisbet, Cambridge, Cambridge University Press, 1991. par.124R.

¹⁴ Paul Franco "Hegel and Liberalism", *The Review of Politics*, Cambridge University Press, Vol.59 No 4, 1997, s.840.

¹⁵ A.g.e. s.840.

İlk dönem yazılarından olan “The Positivity of the Christian Religion”da Hegel, Yunanlıların ve Romalıların cumhuriyetçi özgürlüğü yitirmelerinin nedeni olarak, bireyciliğin özelliklerinden olan “kendinden kaynaklı özgürlüğe itaat etme”nin ve “mülkün korunması hakkı”nın getirilmesini gösterir¹⁶. Buna paralel biçimde Hegel “Berne Fragments” yazısında da Kant’ın etikteki devrimini ele alır ve şunları dile getirir: “bireyin bireyselliği konusuyla yüzyıllardır ilgilenilmektedir. Şimdi moral ideler insanların yaşamlarında rol oynamaya başlayabilir. Konfor ve abartı, artık değerlerin içinde kaybolacak ve kurumların görevinin, bireylerin sadece yaşamını ve mülkünü korumak olduğu biçimindeki düşünce değersizleşecektir¹⁷. Hegel, Kant’ın bu görüşlerine yer vererek, klasik liberalizmin devlet anlayışını eleştirmektedir¹⁸.

Klasik liberal devlet anlayışını, ekonomi bakımından da ele alıp eleştirir, Hegel. Ona göre ekonomik yaşamla ilgili tekil iddia ve talepler, sahici özgürlük ve “mutlak etik yaşam”ın genelliği yanında oldukça zayıf ve önemsiz kalır. O, toplumsal yaşamla ilgili bu tür yaklaşımlarını kimi zaman bazı toplumsal sınıflarla ilişkilendirerek anlatır. Mutlak etik yaşamın kendisi ve siyasi bütüne hizmet eden sınıfın kendisi, özgür bir sınıftır. Askeri gücü oluşturan sınıf, cesaret erdemine sahiptir ve bir tehlike anında, bütünün yararına ölümü bile göze alarak kendini feda eder. Ekonomik yaşamı devam ettiren sınıf, mülkleri ve mal varlıkları yasayla korunan, doğrudan bireylere hizmet eden, bütün için ölüm riskini göze almayan burjuva sınıfıdır¹⁹. Buradan Hegel’in siyasi sınıfı “özgür” diye, ekonomi sınıfını da “özgür olmayan” diye nitelediğini çıkarabiliriz. Bir savaş durumunda bu iki sınıf bir araya gelmelidir. Çünkü savaşın etik bakımdan önemi, bütünün mal

¹⁶ Aktaran P.Franco, s.841: G.W.F.Hegel. “The Positivity of the Christian Religion”. *Early Theological Writings* içinde. Trans.by T.M.Knox. Chicago, Chicago University Press, 1948. s.156-57.

¹⁷ Aktaran P.Franco, s.841: G.W.F.Hegel. “Berne Fragments”. *Three Essays* içinde. Trans.by P.Fuss and J.Dobbins. Notre Dame, Notre Dame University Press, 1984. s.100-101.

¹⁸ Paul Franco “Hegel and Liberalism”, *The Review of Politics*, Cambridge University Press, Vol.59 No 4, 1997, s.841.

¹⁹ Aktaran P.Franco, s.841: G.W.F.Hegel. *Natural Law: The Scientific Ways of Treating Natural Law, Its Place in Moral Philosophy, and Its Relation to the Positive Science of Law*. Trans.by T.M.Knox. Philadelphia: Pennsylvania University Press, 1975. s. 92-100.

varlığının “tümelin gücü için” terk edilmesindedir²⁰. Ancak buradan bireyin hiçbir değerinin olmadığı sonucunu da çıkarmak yanlış olur. Çünkü Hegel’e göre birey, tinsel bir varlık ve tamamen özgür olarak tanınmalıdır. Bu tanınmayı da sadece, yaşamını ve sahip olduklarını tehlikeye atıp “ölüm-kalım mücadelesi”ne girerek elde edebilir²¹.

Hegel’in liberal bireycilikle ilgili eleştirisini ortaya koyduktan sonra, bununla bağlantılı olan, liberal bireyciliğin, bireylerin istemelerine dayalı olarak, devletin uyuşmsal temel üzerine bina edilmesiyle ilgili talebini eleştirisine geçebiliriz. Burada sözkonusu olan artık toplumsal ya da ekonomik özgürlük değil, siyasi özgürlüktür. Hegel’e göre böyle bir taleple arzulanan, devletin ya da hükümetin, bireylerin tekil istemeleriyle uyumlu olmasıdır.

Hegel bu konuyu incelemeye ve eleştirmeye, *The Elements of Philosophy of Right* adlı eserinde Rousseau’nun devlet tasarımını ele alarak başlar²². Ona göre Rousseau, liberal bireyci bakışın devlet tasarımından çok daha derin ve tinsel bir devlet tasarımı ortaya koymuştur. Çünkü Rousseau, istemeyi devletin sadece formu olarak değil, aynı zamanda içeriği olarak görmüştür. Buna karşın Hobbes, Locke gibi sosyal sözleşme teorisyenleri, bireyi ve onun mülkünü korumayı devletin ilkesi haline getirmişlerdi²³.

Rousseau’nun bu başarısına rağmen, istemeyi yanlış anlamış olması Hegel’e göre, bu başarısını gölgelemiştir. Bununla ilgili olarak *The Elements of Philosophy of Right* adlı eserinde Hegel “Rousseau istemeyi yalnızca tekil isteme olarak belirlemişti, tümel istemeden bahsetmemişti, sadece onu tekil istemenin ortaya çıktığı ortak öge olarak tasarlamıştı” der²⁴. Bu ortak öge Rousseau tarafından genel isteme veya demokratik bireycilik olarak tanımlanır. Ancak bu anlama biçimi Hegel’e göre oldukça

²⁰ Aktaran P.Franco s.841:G.W.F.Hegel. *System of Ethical Life*. Trans.by H.S.Harris and T.M.Knox. Albany, Suny Press, 1979. s. 137-142.

²¹ Paul Franco “Hegel and Liberalism”,The Review of Politics, Cambridge University Press, Vol.59 No 4, 1997, s.843.

²² G.W.F Hegel. *Elements of the Philosophy of Right*. Trans.by H.B.Nisbet, Cambridge, Cambridge University Press, 1991. par. 258.

²³ Paul Franco “Hegel and Liberalism”,The Review of Politics, Cambridge University Press, Vol.59 No 4, 1997, s.843.

²⁴ A.g.e., s.843.

tehlikelidir. Bunun böyle olduğu Fransız Devrimi sırasında görülmüştür. Bireyler liberal demokratik özgürlük için birbirleriyle çatışmışlar ve kan dökmüşlerdir. Sonunda özgürlük, eşitlik, çoğulcu yönetim gibi ilkeler yönünde büyük adımlar atılmıştır, ancak bunlar Hegel'e göre eksik ve tek yanlı olarak gelişmişlerdir²⁵.

Demokratik bireyciliğin Rousseau'nun sandığı gibi sonul amaç olamamasının nedeni, temelinde tekil istemenin bulunmasıdır. Demokratik bireycilikte, özgür ve karar verici tekil istemeler karşı karşıya gelir. Burada arzulanan, bireyin öznel istemesinin siyasi kararlarda etkili olmasıdır. Ama *çoğunluk*, *herkes*'tir. Bu, Hegel'e göre uygun olmayan bir düşünüş biçimidir. Çünkü kararların çoğunda sadece *birkaç* istemenin etkili olmasına izin verir. Kimi zaman çoğunluğun azınlığı etkilemek istemesiyle, çoğu zaman da azınlığın çoğunluğu ezmek durumuyla karşılaşılır ki, bunlar da Hegel'e göre uygun olmayan talepler ve durumlardır²⁶.

Bu belirlemelerden sonra, Hegel'in, devletin bireylerin istemelerine dayalı olarak uzlaşmacı temel üzerine bina edilmesiyle ilgili liberal bireyciliğin talebini eleştirisine dönersek, yukarıda da söz edildiği gibi Hegel'e göre böyle bir taleple arzulanan, aslında, devletin ya da hükümetin, bireylerin tekil istemeleriyle uyumlu olarak örgütlenmesi ve yapılandırılmasıdır. Ancak tekil istemelere dayalı ve bu istemeleri tüketen genel istemelere ulaşmak imkansızdır. Çünkü her zaman azınlık ya da çoğunluğu oluşturan tekil istemeler var olacaktır, bu biçimiyle her istemeyi kapsayan -Rousseau'nun deyiimiyle:- *genel istemeyi* gerçekleştirmek mümkün görünmemektir²⁷.

O halde devleti, tekil istemelerin uzlaşması sonucu ulaşılabilecek temel üzerine bina etmek olanaklı görünmemektedir. Bunun için, Hegel'in bu ilkelere dayanan liberalizmi, hatta Fransız Devrimi'ni ve bunun sonucu ortaya çıkan demokrasiyi (demokratik liberalizmi) eleştirdiğini söyleyebiliriz.

Hegel'in devlet tasarımı bu bireylerin istemelerinin uylaşımına dayanmaz. O, Rousseau'ya karşı olarak tümel istemeyi

²⁵ Paul Franco "Hegel and Liberalism", The Review of Politics, Cambridge University Press, Vol.59 No 4, 1997, s.844.

²⁶ A.g.e. s.844.

²⁷ A.g.e. s.844.

ussal isteme olarak yorumlar ve devletin, bunun üzerine bina edilmesinden yana olduğunu belirtir. Ussal isteme, devletin ve toplumun kuruluşunun temelindedir. Şöyle ki, birey bir gereksinimler ve istemeler toplamıdır, ancak ihtiyaçlarını ve isteklerini tek başına karşılayamaz ve bunun için organizasyonlar kurar. Böylece kendini başkalarına bağımlı kılar. Ayrıca birey, başka bireylere kendi istemesini tanıtmaktan kurtulmak için üst bir yetkeye ihtiyaç duyar, bundan başka bireyler, çatışmadan yaşayabilmek için tüm bireyleri organize eden, aralarındaki haksızlıkları gideren ve onlara haklar tanıyan bir gücü isterler. İşte bu, devlettir ve temelinde sayılan bu ussal ve genel istemeler vardır. Devletin temelinde liberal bireyciliğin uzlaşımçı tekil istemeler bütünü –ki bu olanaksızdır- değil, anılan ussal istemeler vardır ve olmalıdır²⁸.

Hegel'in liberal bireyciliği, devletin, bireylerin ilke ve çıkarları bakımından uylaştıkları temel üzerine bina edilmesiyle ilgili eleştirisi, Rousseau'nun “tümel isteme”yi, “tekil isteme” olarak yanlış anlamasını eleştirmesiyle başlar. Hegel, Rousseau'ya karşıt olarak, “tümel isteme”yi “ussal isteme” olarak anlar. “Tekil isteme”, arzularımız ve güdülerimizle ilgilidir her zaman, ancak “ussal isteme”, özgürlükle ilgilidir. Bu nedenle tekil istemelerde önemli olan, bireyin seçimleridir; ussal istemelerde ise seçilenin ne olduğuna karar vermek önemlidir.

Ussal istemeler sonucu elde edilecek özgürlük iki biçimde karşımıza çıkar: öznel özgürlük ve nesnel özgürlük. Ussal isteme açısından baktığımızda, nesnel özgürlük, öznel özgürlükten daha önemlidir. Çünkü öznel özgürlük, hem nesnel özgürlüğe ulaşmak için geçilmesi gereken bir momenttir hem de ussal isteme idesinin ilk momentidir²⁹.

Devlet, hatırlanacağı gibi, ne sadece bireylerin canını, malını korumakla yükümlü bir organizasyon ne de bireylerin çıkarları bakımından uylaştıkları bir temele dayanan örgütlenmedir. Devlet, daha ziyade, bireylerin ussallıklarını, nesnelliklerini ve özgürlüklerini kazandıkları bir yapıdır³⁰. Bu bakımdan tekil ve geçici, keyfi istemelere dayanmaz. Bununla

²⁸ Paul Franco “Hegel and Liberalism”, *The Review of Politics*, Cambridge University Press, Vol.59 No 4, 1997, s.845.

²⁹ A.g.e. 845-846.

³⁰ Aktaran P.Franco s. 850-1:G.W.F Hegel. *The Philosophy of History*. Trans.by J. Sibree, New York, Dover, 1956. s. 41.

birlikte Hegel'in "öznenin eylemde kendini tatmin etme hakkı"ndan, "öznenin bireyselliğinin tatmin edilmesi hakkı"ndan, "tekil özgürlük"ten ve tabii ki "öznel özgürlük"ten sıklıkla bahsettiğini görürüz³¹. Ancak bu, onun, klasik bireyci bakışı savunduğu anlamına gelmez. Çünkü ona göre öznel özgürlük yerini, nesnel özgürlüğe bırakmalıdır. Bununla birlikte Hegel'in görüşleri bakımından "totaliter" olarak adlandırılmasının yanlış olduğunu gösteren ifadelerdir bunlar, demek sanırım çok da haksız olmaz.

Hegel bireyselliğin ve öznel özgürlüğün öneminin farkındadır³². Ama bu farkındalık dini ve siyasi temalı ilk eserlerinde karşımıza pek çıkmamaktadır. Özellikle *The Elements of Philosophy of Right* adlı eserinde bireysellik, öznel ya da tekil özgürlük, sivil toplum, kişi, soyut hak, özne, ahlaklılık konularına çokça yer vermiştir. Ancak tüm bunlar devletin mutlak ve sonul amaçları değildir.

O halde bu konularla ilgisinde öznel özgürlüğün, devlet açısından önemi nedir? Hegel bu soruya iki açıdan yaklaşarak yanıt verir: ilk olarak, öznel özgürlük, modern toplumların "üst ilke"sidir. İnsanların ihtiyaç ve arzularını doyumakla ilgili olan öznel özgürlüğü, modern devlet görmezden gelemez. İkinci olarak, devlet, tümelin çıkarı ve isteğiyle bireylerin tekil çıkarı ve isteği arasında bir biçimde bağ kurmak zorundadır. Çünkü, istekleri bakımından tatmin olmayan bireylerin ait olduğu bir devlet, zayıf bir devlet olur; tümelliği bakımından soyut kalır, kendini gerçekleştiremez³³.

Öznel özgürlüklerin gerçekleşmesine zemin hazırlayan ve izin veren modern devlet böylece, güçlü ve oturmuş bir devlet görünümü kazanır³⁴. Böylece o devletin üyesi olanlar hem mutludurlar hem de canları, malları korunduğu için güvendedirler.

³¹ G.W.F Hegel. *Elements of the Philosophy of Right*. Trans.by H.B.Nisbet, Cambridge, Cambridge University Press, 1991. par. 121, 124R, 185R, 260A.

³² Jean Hyppolite. *Genesis and Structure of Hegel's Phenomenology of Spirit*. Trans.by S.Cherniak and J Heckman. Evanston, Northwestern University Press, 1974. s.331.

³³ Aktaran P. Franco s.851: G.W.F Hegel. *Elements of the Philosophy of Right*. Trans.by H.B.Nisbet, Cambridge, Cambridge University Press, 1991. par. 265A.

³⁴ Paul Franco "Hegel and Liberalism", *The Review of Politics*, Cambridge University Press, Vol.59 No 4, 1997, s.851.

Ancak bu durum, yukarıda da söylendiği gibi, devletin sonul amacı değildir³⁵.

Hegel devlet için, tümelle tikelin, ussal istemeye özne istemenin bir arada bulunması gereğinin önemini sıklıkla vurgular³⁶. Ancak özne istemenin yerini nesnel/ussal istemeye bırakması gerektiğini, devletin temelinde özne istemenin değil, nesnel/ussal istemenin olması gereğini de dile getirir. Yani özgürlük adına, kişinin canının istediğini yapmasına izin veren alanların varedilmesi ve çoğaltılması, bireylerin canının, malının korunması devletin sonul amacı değildir. Devletin amacı, kişisel bireysellik ve onun tikel çıkarlarının tam olarak karşılandığı, bireylerin kendi özlerinden çıkarılan yasalara ve bu yasalarla belirlenmiş hak ve ödevlere uymalarıyla özgürlüklerini, nesnelliklerini ve özlerini kazandıkları, tikel öznelliklerin üzerinde, bunlar arasındaki çatışmaları çözümleyecek, haksızlıkları ceza yoluyla olumsuzlayarak ortadan kaldıracak üst bir yetke olmaktır.

Kendi çıkarlarının, tutkularının, içgüdülerinin harekete geçirmesiyle bireylerin kendi canlarının istediğini yapmaları, Hegel'e göre, özgürlük olarak adlandırılmaz. Bu, bireyleri ve onların arzularını v.b. yok saymak demeye gelmez. Bireylerin bireyselliklerinden kaynaklanan istemeleri mutlaka nesnel/tümel istemeye uyumlu olmalıdır ki, orada özgürlükten bahsedilebilsin. Devletin yasalarına (ya da bunların türetildiği yer olan halk-tinine) uygun olmayan bir isteme hemen cezalandırılır, bu yolla özgürlük yitirilir. Bu nedenle, Hegel'e göre, özgürlüğün ancak bir devletin üyesi olmak yoluyla kazanıldığı unutulmamalıdır. "bireyin devletin yasalarına (türetildikleri yer bakımından halk-tinine) uygun etkinlikleri sonucunda öznellikten türeyen ilke nesnelleşmiş olur³⁷.

Sonuç

Hegel'in klasik liberal bireyciliği eleştirisinin pek çok çekici yanı vardır. Ancak çağcıl liberalizmi anlamada ve değerlendirmede kimi bakımlardan eksiklikler taşımaktadır. Bununla beraber, Hegel'in liberal bireyciliği burada ele alınan bu iki bakımdan

³⁵ A.g.e., s. 851.

³⁶ A.g.e., s.851.

³⁷ G.W.F Hegel. *Tarihte Akıl*. Çev. Önay Sözer. İstanbul, Kabalıcı Yayınevi, 1995. s. 69.

eleştirisi, günümüzde devletin toplumsal yaşamdaki yeri, görevi ve rolüyle ilgili olarak postmodernist siyaset kuramcılarının, demokrasi yanlılarının, liberallerin ve post-Marksistlerin yaptıkları tartışmalara yeni bir boyut kazandırabilir gibi görünmektedir. Ayrıca Hegel'in, günümüzdekinden epeyce farklı olan özgürlük anlayışı, küreselleşmekte olan liberalizmin, insanı sadece bir isteme varlığı haline getiren özgürlük anlayışını yeniden değerlendirmek için uygun bir alternatif olarak görülebilir.

* * *

(Hegel and Liberalism)

Abstract

In this article, the issue that the relationship of Hegel's political philosophy to traditional liberalism is tried to examine. In contradiction to the thinkers who propose that Hegel's opinions prepared the liberalism, Hegel's view on political philosophy and state in fact seems as the critique of liberalism. This article tries to expose a justification for this claim. While Hegel's notion of state recognizes many rights and freedoms associated with liberalism, his views on political philosophy, state and freedom can never be received as traditional liberalism.

Keywords: *Traditional Liberalism, State, Freedom, Individual, Individualism, Political Philosophy.*

Kaynakça

BERLIN, Isaiah. "Two Concepts of Liberty", *Four Essays on Liberty* içinde. Oxford, Oxford University Press, 1969.

FRANCO, Paul. "Hegel and Liberalism", *The Review of Politics*, Cambridge University Press, Vol.59 No 4, 1997, s.831-860.

HEGEL, G.W.F. "The Positivity of the Christian Religion". *Early Theological Writings* içinde. Trans.by T.M.Knox. Chicago, Chicago University Press, 1948.

HEGEL, G.W.F. *The Philosophy of History*. Trans.by J. Sibree, New York, Dover, 1956.

HEGEL, G.W.F. *Natural Law: The Scientific Ways of Treating Natural Law, Its Place in Moral Philosophy, and Its Relation to the Positive Science of Law*. Trans.by T.M.Knox. Philadelphia: Pennsylvania University Press, 1975.

HEGEL, G.W.F. *System of Ethical Life*. Trans.by H.S.Harris and T.M.Knox. Albany, Suny Press, 1979.

HEGEL, G.W.F. "Berne Fragments". *Three Essays* içinde. Trans.by P.Fuss and J.Dobbins. Notre Dame, Notre Dame University Press, 1984.

HEGEL, G.W.F. *Elements of the Philosophy of Right*. Trans.by H.B.Nisbet, Cambridge, Cambridge University Press, 1991.

HEGEL, G.W.F. *Tarihte Akıl*. Çev. Önay Sözer. İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 1995.

HYPPOLITE, Jean. *Genesis and Structure of Hegel's Phenomenology of Spirit*. Trans.by S.Cherniak and J Heckman. Evanston, Northwestern University Press, 1974.